

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE
FAKULTA ARCHITEKTURY

Studijní zaměření:

ARCHITEKTURA, TEORIE A TVORBA

Oponentní posudek k disertační práci

Téma:

SCÉNA VEŘEJNÉHO PROSTORU
VZTAH ARCHITEKTURY A DIVADLA

Doktorand:

Ing. arch. BcA. Veronika Kastlová

Školitel:

Prof. Akad. arch. Vladimír Soukenka

Oponent:

Prof. ing. arch. Petr Hruša

K vlastnímu doktorandskému textu:

Doktorandka se velmi podnětně pouští do hledání nové, a to scénické kvality, resp. jejího naplnění ve veřejném prostoru. Dotýká se zajímavě i tématu teoreticky vyhodnotitelného z pojmů jako je „prostředí“, „prostor“. Pro vztah architektury a divadla je spojuje se svými poznatky ze svých divadelních studií a nabízí je architektuře jako nově objevovaný „scénický tvůrčí stav“. Takto založené, v podstatě spíše sociální téma nabízí hledání nové kvality, i když není úplně jasné, zda spojuje efemérnost scény veřejného prostranství s celkovou kvalitou architektonického prostoru jako takového.

V městech s turistickou atrakcí podle velmi pozitivně na teorii působícího kritického zjištění doktorandky jsou špatně architektonicky využité či spíše velmi nevyužité identifikace s prostředím. Doktorandské téma takto uchopované identifikaci spojuje s divadelní užitností, a tak je otázka, jestli toto pojetí obsahuje i to, že je zde fenomén veřejného prostoru založený také na bezpečí, komunikaci, reprezentaci – např. v souvislosti s přístupem prof. Jana Jehlíka. Ten chrání urbanizaci před ztrátou prostorové ideality právě vlivem stability, ale už ne tak moc vlivem na první pohled pozitivně vnímatelných „životných“ dopadů divadelnosti. Ty jsou jistě potřeba, a to je krásně v práci řečeno, že z hlediska jiného než problematického přínosu turistiky. Zde i podle názoru oponenta toto vychází nejen ze smyslu pro historický urbanismus, ale také v podnětném náznaku doktorandky o téma řešení spíše poruch civilizace.

Doktorská práce explicitně vyslovuje, co se má považovat za základní projevy urbanizace – snad navíc i jiné než jen ty spočívající na kráse hmotných projevů urbánní kompozice. Práce namísto tohoto, přesto velmi podnětnou „tělesně“ založenou idealizaci, (což

je teoreticky vzato riskantní názor), a to navzdory filosoficky problematickým výroky politiky z raných devadesátých let o hlavní potřebě „identity“ a „identifikace“ nějakou nově posunutou idealitu.

Znamená to na efemérní divadelní užítosti založené správnější pojetí života města, a tak jakoby principy nové urbanizace?

Zde si přes jistou pozoruhodnost práce říká o mírnou kritiku už třeba s poukazem na výrok filosofie Michela Foucaulta, že onen „život“ (podobně jako u „práce“ – myšlené jako zdroji ekonomické prosperity a „řeči“ – myšlené hlavně asi dnes mediálně) je imanentním zdrojem konečnosti, kdežto estetika a etika v pojetí oponentem zastávané výchozí teorie veřejných prostorů měst vychází spíše z transcendence. Navazujeme kriticky na to, co je razantně konstatováno doktorandkou, že totiž u městského veřejného prostoru neplatí kompoziční, to znamená esteticky uzavřený model a tak význam komplementární stavby města; tedy asi jde o inovace či negaci stavby města podle architektonicko uměleckých zásad)?

Z hlediska oponentury nová urbanizace nemůže souviset podle doktorské práce pouze s jevem, který se má uplatnit s turistickým fenoménem (zde se oponent ale shoduje s doktorandkou), ale s hodnotným „hereckým paradoxem“ až totiž v turisticky blahodárně opuštěném veřejném prostoru. Doktorandskému názoru Veroniky Kastlové jde o to se s efemérností divadelního ve veřejném prostranství vyrovnat ale i jinak než jen v prvoplánovém souladu s trendem „života“, propagovaným sociální teorií v práci občas citovaného Jana Gehla.

Na rozdíl od jeho jakoby skoro všemu nadřazené teze tkávání se, interaktivit apod., vpravovanou do architektonických řešení, jde v práci doktorandky o vzácný ohled na divadlem právě esteticky vnesený princip do center měst; ten je zřejmě potřeba, a to ne komerčně přímo ve spojitosti s jiným, v souladu s trendy proponovaným společenským efektem, (podle mínění oponentury v architektuře jen jako zástupným trendem) neustále jako hlavní princip rozvíjet.

Podle disertační práce se snad podporuje urbanizační teatrální tendence jako nosná a výhledové v tom smyslu, že se v budoucí a koronavirovou krizí je ještě akcentovaná tendence, že se obyvatelé zase chtějí setkávat, ovšem na esteticky podnětné divadelní platformě dějů.

Je otázka, zda je to v tezích autorčiny práce jediné správné východisko, kdy doktorandka přesvědčeně, avšak ne zcela přesvědčivě mluví o negativních dopadech tzv. „uzavřeného prostoru“ na uživatelskou psychiku ve veřejném prostoru? Nebo naopak je opravdu namístě teze, že jediné, když veřejný prostor bude naopak otevřen, jako místy s vyššími urbanistickými hodnotami, teprve když bude vše v pořádku v uživatelské „performanční“ etice? Hned v úvodu otázek s preferovanou radikálností dopadu performancí divadelního fenoménu na prostor pro preferenci urbanistického uspořádání se nabízí oponentní otázka, zda je právě toto tolik ovlivňující ochráněný a to obytnost jako základ pro lidský pobyt? Myslí se ten založený samozřejmě na stálosti, a to ve smyslu i Jehlíkova upozornění zejména na potřebu bezpečí pobytu v místě, tedy bydlení. Tedy je zde otázka, jak se ve vazbě na doktorandčin akcent na efemérnost ve schématu veřejného prostoru, takřka výhradně uplatní podle závěru doktorské práce divadelní sociálnost?

Z premisy efemérnosti se doktorandka snaží určit i veřejný prostor, a to i obecně teoreticky. Ovšem pro tuto volbu nenacházíme vždy úplně objektivizovatelný důvod; když pro kritiku je zde ještě jiný důvod, a to vycházející z deduktivních teoreticky založených premis, totiž prostorovosti - „chórismu“ - fenoménu založeném naopak na odstupu od scény, s duchovní účastí, ale s fyzickou aktivní neúčastí u rozprostranění trvalých estetických i eticky založených děl jako uměleckých věcí. Rozvažování o prostoru prostřednictvím trvalých entit –

Věcí, zejména spojených až s transcendentní geometrií prostoru, představuje na rozdíl od vágně chápané „kvality života“, také esteticky „počitatelnou“ a tak uchopitelnou kvantitu jako smysly objektivně vnímatelnou krásnou formu?

Oponentnímu náhledu na východiska tezí se zdá, že se doktorandka principů a pojmů krásy v prostoru, i když postuluje estetiku nejen jako jediné správné východisko, ale jako způsobnost pro nabízené, nově uváděné divadelně oživující prostředí. Z hlediska teorie architektury jde však spíše o „akcidenční“ než o podstatné pojetí tvorby míst a území města. A takto akcidenčně spíše než substanciálně se v práci jedná o architekturu skoro nereprezentovatelnou, tedy tu s „životním“ kontrapunktem k tomu, co je pravý opak, tedy k jakoby „mrtvé“, tj. uzavřené umělecky založené urbánní struktuře. Pak skoro nastupuje právě z eticky estetického hlediska zpochybnitelná argumentace, že město je městem, nakolik je způsobilé existovat např. se zábavou?

Snese doktorská práce také tezi, že urbánnost města podle jiné teorie určují na rozdíl od obecně přejímané analýzy sociální zejména esteticky jasná vymezení, i doktorandkou kritizované hranice prostoru?

Lze tedy akceptovat jeho - prostorově - jasná, i když podle doktorandky spíše jen jakoby už jen mrtvá, ale pro uživatele a obyvatele názorná, tím že i třeba krásná vymezení?

V oponentní práci zřejmě jde o jinou, a to akční divadelně podmíněnou „názornost“?

A tato názornost je otázkou, zda je možnost, aby byla utvářena také věčně, tedy nějak obecněji architektonicky uchopitelně, než jen esteticky efemérně, krásně jakožto kompozičně proporcionálně, i bez primárního určení akčnosti a v ní jen domněle svobodnou dramatickou divadelností?

Co je z teorie doktorské práce podle oponentního názoru ale odvozeno jako cenné, je poukaz smysl i nově nastavovaných a to postpandemických sociálních vztahů. To (viz *SCÉNA VEŘEJNÉHO PROSTORU VZTAH ARCHITEKTURY A DIVADLA - práce doktorandky s. 90*) - že

„...Veřejný prostor tedy v obecně časově nespécifikovatelné chvíli nemůže být divadlem ve smyslu estetické funkce, neboť zde neexistuje vědomá přítomnost divák-herec a ani prvotní funkce zobrazovací (což se může v budoucnu měnit, pokud bude po pandemii veřejný prostor sloužit více jako jeviště divadelních představení, která byla před pandemií v divadelních budovách, anebo pokud se bude více a více stávat prostorem audiovizuálních záznamů dějů pro diváka druhého rádu u displejů a televizních obrazovek – pak se zobrazovací funkce veřejného prostoru a architektury bude zvyšovat, ale nestane se nikdy prvotní, jako je tomu u divadla)...“

a také když doktorandka svou práci pozoruhodně uvádí:

*„...Z kontrastu mezi pohybem těla a klidnou nehybností sloupu vzniká výrazný pocit života, jakého by nedosáhlo ani tělo bez sloupu, ani sloup bez pohybujícího se těla (...)
Mezitím se tělo dotklo sloupu; protiklad se ještě zaostruje. Nakonec se tělo opírá o sloup, jehož nehybnost je pro něj silnou oporou. Sloup klade odpor, a tedy jedná. Protiklad vdechl život neoživenému tvaru a prostor ožil!“*

„...je velmi naléhavé, aby se architekti a urbanisté stali také neoddělitelnou součástí této veřejné debaty, neboť aktivity ve veřejném prostoru jsou neodmyslitelnou složkou architektury a měst...“

to vede k oponentnímu závěru:

V oponentním posudku k doktorské práci jde uznání velmi podnětných východisek, ale také o dotaz pro obhajobu na nějaké rozvedení hypotézy jako teoretického východiska, jaká ve smyslu rozšířeného pojmu divadla na efemérní pojetí koncipující veřejný prostor, jak sama doktorandka dosti jednoznačně konstatuje, se i na složité teoretické otázky „chórismu“ nalézá odpověď?

Pro oponenturu ale jinak velmi pozitivně vyplývá se závěrem hodnocené práce:

- že je zde významný podnět k navázání spolupráce architektů a urbanistů s organizátory inscenovaných dějů, v jakémsi i oživení barokních témat?
- že veřejný prostor může být divadlem ve smyslu také estetické funkce a i vzhledem k druhořadosti dějů prostřednictvím displejů a obrazovek bude se zobrazovací funkce architektury (paradoxně) zvyšovat,

a je tedy díky této velmi podnětné doktorské práci ve prospěch jiné než dosud velmi často jen příručně chápané funkčnosti na úkor etiky veřejného prostoru i esteticky na co navazovat a [práci doporučuji ke kladnému přijetí.](#)

Prof. Ing. arch. Petr Hruša,
V květnu 2021

Obecnější oponentní teoretická doporučení a postřehy

To, co je z hlediska zkoumání doktorandky méně akcentované anebo vůbec, je smysl pro nastolení opravdu prostorově tvořivého a současně divadelně přístupného je herecký paradox a architektonicko prostorový – rovněž paradoxně vyznívající - věcný základ každého veřejného prostoru, a tedy že také skrze něj (z hlediska fenomenologie dokonce jediné věcně) lze k tomu proměnit orientovanou dramatizaci veřejného prostoru. Totiž jde o smysl pro jinak obtížně uchopitelnou entitu všeho jiného, co nemůže být veřejnou divadelní scénou, a totiž pro v doktorské práci příliš nevnímanou (alespoň ne explicitně) pro architekturu nezbytnou věcnou souvislost. Ta jako formace každého architektonického díla i z hlediska velmi akcentovaného „života“ města i jako urbanistického díla je nositelem architektonického vyjadřování se.

Ve smyslu výše uvedeného fundamentálněji založeného teoretického posuzování má doktorská práce spíše rysy jen sociálního přístupu k architektuře. V odvozování hlavního tématu, respektive dopadu efemérnosti divadelního pojetí veřejného prostranství do prostoru města je tento odkázán (podle závěrů doktorské práce spíše než na krásu formy a struktury uspořádání, která by byla rovněž PODKLADEM K UPLATNĚNÍ DIVADELNÍ SCÉNY) jenom či spíše na v podstatě příruční „životné“ reality. Oponentura se domnívá, že toto nemůže být jediným jakožto ad hoc pravým východiskem i drobného urbanismu a takto zobecnovaných a z nich dále jen ad hoc odvozovaných závěrů „životaschopnosti“ prostoru.

Pro prostorový urbanismus vyúsťující v doktorské teoretické poznatky takto zdánlivě nezpochybnitelná ale jen aposteriorní (odvozená) architektonická východiska pro město jsou přístupem podle oponentního názoru v podstatě velmi diskutabilním právě z teoretického prostorového východiska. Vždyť metafyzičnost založení prostoru a jeho trvání nakonec i jako hodnotné divadelní scény může mít onen zdánlivě „mrtvý“ rámec pro uplatnění hereckého paradoxu: přestože se jedná o „mrtvé“ prostorové uzavření divadelní scény, dojde o oživení jiným než veřejnosti často vlastním kuliscko laickým způsobem. Pak tedy veřejný prostor i časově – třeba ve smyslu času „Chronos“ – prostorem až organizovaným – a to na prioritním podkladě architektonického díla, jako je tomu na divadelním, scénograficky upraveném jevišti, a ne naopak. Tak se to jeví v průběhu čtení celé teorie doktorsky naznačené a uvozené poměrně zřejmou, nicméně cennou připomínkou v exkurzu do divadelní historie.

Ve smyslu závěru by zde bylo možná vhodné více rozvinout barokní či jiné až mysticky založené slavnosti, totiž jako historii ověřený kultovní a i kulturní předobraz toho, co závěr doktorské práce předjímá jako estetické (možná i etické) východisko a co vlastně nevyzní tak podnětně, jak to nakonec vnímal oponent této práce.

Tak nakonec vyzní celá práce spíše prakticky než teoreticky; zřejmě proto, že dnes už téměř málokdo je ochoten riskovat více než přilnavost k tomu, co jsou vládou veřejného výkladu jakoby ověřené (např. od Jana Gehla často mnohde opakované) premisy, jak a co dělat ve veřejném prostoru spíše než o s architekturou jako veřejným prostorem jako nositelem trvání vpravdě kulturních hodnot, které jako apriorní substance mohou pomoci i divadelní scény města utvářet. Oponentura by tak přivítala přesah spíše sociálního doktorandčina myšlení do větší i eticko estetické, ale trvalé hodnoty. V závěru práce se o nich ale autorka práce jako o možnosti či východisku zmiňuje, a tedy v jádru podnětně nabízí tento další pohled na urbanismus a architekturu.

PH 16_05_2021

